

משום שראשון ראשון מהבנינים שהיו בונים, היה פי תהום בולעו בארץ.

(שם יב) "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ"

ומקשינן: שלכאורה "כן רבו וכן פרצו" בלשון עבר מיבעי ליה!

ומתצינן: אמר ריש לקיש: רוח הקדש היתה מבשרתן את ישראל על העתיד, ואומרת למצרים שככל שיענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ.

ויקוצו מפני בני ישראל, ומבארין שלשון "ויקוצו" מלמד שהיו דומין בעיניהם של המצרים כקוצים, שכאשר ראו שבני ישראל פרים ורבים, הרגישו המצרים כאילו עיניהם וגופם מלאים קוצים⁽⁴⁾.

ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך. ודרשינן מהו לשון "בפרך" רבי אלעזר אמר יא-ב שהוא נוטריקון של בפה רך, וביאורו שמשכו המצרים את בני ישראל כדיבור רך. ובתשלום שכר, עד שהרגילום לעבודה מרצונם, ואחר כך כפוח עליהם.

רבי שמואל בר נחמני אמר ש"בפרך" מלשון בפריכה, וביאורו בשברון גוף ומתניים⁽⁵⁾.

שאחד פירש: שמסכנות את בעליהן, שפעמים שנופל מהבנין ומת,

ואחד פירש: שמסכנות את בעליהן — שמביא את האדם לעניות,

(ולפירוש זה גורסים את המשך הגמרא)

דאמר מר: כל העוסק בבנין מתמסכן — נהיה עני.

(שם) "את פיתום ואת רעמסם"

זה היה מקום אחד, ושם אחד היה השם האמיתי ושם אחד היה כינוי,

ורב ושמואל נחלקו בדבר,

חד אמר: פיתום שמה,

ולמה נקרא שמה [ולמה כינוהו] רעמסם?

משום שראשון ראשון מהבנינים שהיו בונים, היה מתרוסס [נשבר, מתמוטט], והיו חוזרים ובונים, ושוב היה נופל.

וחד אמר: רעמסם שמה,

ולמה נקרא שמה [ולמה כינוהו] פיתום?

פרשת בלק על ויקן מואב מפני העם].

5. במדרש רבה פרשת בהעלותך, דרשינן שנטל פרעה סל ומגריפה ואמר לכלם בבקשה מכס עשו עמי היום בטובה, ובסוף היום מנו המצרים את מספר האבנים וחייבום לעשות כך גם בימים הבאים, וביאר מהרש"א שלכן דרש רבי אלעזר את הפרך הראשון לפה רך, אף שמשמעותו בכל

4. המהרש"א ביאר שדרשינן כך, משום שלא נכתב ויקוצו בחייהם כמו קצתי בחיי, וברש"י מבואר שישראל נראו להם כקוצים בעיניהם, וכן משמע במדרש שאמרו שהיו ישראל דומין כקוצין. אך המהרש"א ביאר שהמצרים נעשו כקוצים בין החוחים, וכן כתב בכלי יקר שחששו שבריבוי ישראל יהיו היהודים כגידולין והמצרים כפסולת וישליכום מהארץ, [ועיין במדרש רבה

"בפריכה" שהרי כתוב בפסוק זה וימררו את חייהם בעבודה קשה.

דרש רב עזירא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור, נגאלו ישראל ממצרים כמו שאמרו, שבשעה שהולכות לשאוב מים, הקב"ה היה מזמן להם דגים קטנים בכדיהן, ושואבות מחצה מים ומחצה דגים, ובאות ושופתות מניחות על הכירה לבישול, שתי קדירות, אחת של מים חמין, כדי לרחוץ רגלי בעליהם בשדה⁽⁷⁾, ואחת של דגים שהם מפרים ומרבין גופו של אדם, ומוליכות את הקדירות אצל בעליהן לשדה, ששם הם עובדים בפרך. ומרחיצות אותן את רגלי בעליהן, ומאכילות אותן, ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים בשקע שבין גדולי השדות, שהוא מקום צנוע. וכמו שנאמר, אם תשכבון בין שפתים וגו', ודרשינן בשכר הנשים שקיימו תשכבון בין שפתים, ולא נתנו עיניהם באחר כשבעליהם היו בשדה, זכו ישראל לביזת מצרים שנתן ה'

וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים, ובכל עבודה בשדה, ומבארין את כפילות העבודות בפסוק, בתחילה היו מעבידים אותם בחומר ובלבנים, ולבסוף, בכל עבודה בשדה, [ובתנחומא פרשת ויצא דרשינן, שכשחזרו בערב מעבודתם בחומר ובלבנים בא המצרי והוציאם לעבודות ביתו ושדהו כרצונו, ואולי זו גם כוונת הגמרא⁽⁶⁾].

והמשך הפסוק, את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, וביאור "בפרך" הכתוב בפסוק זה, אמר רבי יונתן שהיו המצרים מחליפין ונותנים לישראל לעבוד במלאכת אנשים לנשים, ומלאכת נשים לאנשים. וזה קושי גדול לעסוק במלאכות שלא רגילים בהם.

ומבארין שביאור זה בתיבת "בפרך" מתאים אפילו למאן דאמר שביאר התם לעיל, שבפסוק ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, הכוונה שמשכום לעבודה בפה רך, אבל הכא, ודאי שהכוונה בתיבת בפרך

מקום לפריכה. ובירושלמי פסחים [פ"ב ה"ה] מבואר שפה רך היה בימי יוסף, שגרסינן שם למה אוכלין חזרת למרור, שתחילתה מתוק וסופה מר, לזכר מה שאמרו מצרים ליעקב, במיטב הארץ הושב את אחיך, ולבסוף וימררו את חייהם. [ועיין כתב סופר עה"ת שעשו זכר גם לפה רך, שכן השיעבוד יותר קשה אצל חבירו שנהפך לשונאן] ובבעל הטורים כתב שפה רך היה כשאמר להם בנו לכם ערים לשבת.

6. כתב מהר"ל שמררום בשלשה סוגי מרירות, בתחילה בעבודה קשה בחומר ובלבנים, והוסיפו לשעבד אותם בשדה, כי עבודה קשה בבית, נוחה מעבודה במקום שאינו רגיל בו, ואחר כך

7. ובמדרש מובא שהביאו מים חמין לחממן מצינתן שישנו על הארץ, ובילקוט שמעוני [קס"ג] אמרו שגזר שישנו בשדה כדי למעטן מפריה ורביה. ובעיון יעקב כתב שמלאכת שאיבת המים היא מהמלאכות שהחליפו מאנשים לנשים, ואין האשה חייבת במלאכה זו לבעלה.

ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור, וכיון שלא מצינו ניסים אלו במעלות שהשתבחה בהן ארץ ישראל, דרשינן לפסוק זה שמדבר בניסי הנולדים במצרים.

וכיון שמכירין בהן מגלים את קיומם, אנשי מצרים, באין להורגו, ואז נעשה להם לתינוקות אלו, עוד נם, ונבלעין בקרקע, אך המצרים סבורים שאין זה אלא כישוף, ולכן מביאין שוורים וחורשין על גבן כמו שנאמר, על גבי חרשו חורשים, שאין הכישוף מועיל אלא בעולם וכדי תפיסת יד, ולכן ניסו להרגם במחרישה שעמוקה בקרקע יותר משיעור שמועיל בו הכישוף, ולא הצליחו.

לאחר שהולכין המצרים, היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה, שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך, והכוונה לצורת עלייתם מהקרקע שדמתה לצמיחת צמחי השדה, [ולא מדובר בריבויים המופלא, שעל כך נאמר הדימוי לחול או לכוכבים ולא לצמחים, מהרש"א].

וכיון שמתגדלין, באים עדרים עדרים לבתיהן, שנאמר, ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים, ודרשינן אל תקרי בעדי עדיים,

חן בעיני מצרים להשאלם כלי כסף וכלי זהב, (8) וכך דורשים את סוף הפסוק, שנאמר, כנפי יונה אלו ישראל שנקראו יונתי תמתי [והמהרש"א כתב שדומים ליונה שאינה מזקקת אלא לבן זוגה] נחפה בכסף, ואברותיה בירקרק חרוין.

וכיון שמתעברות, באות לבתיהן (9), וכיון שהגיע זמן מולדיהן — זמן לידתן — ויראות מגזירת פרעה שישליכו את ילדיהן ליאור, הולכות ויולדות בשדה תחת עץ התפוח, שנאמר, תחת התפוח עוררתיד, לצאת ממעי אמך, ומסיים שמה חבלתך אמך, דהיינו שאחזוה חבלי לידה.

והקב"ה שולח משמי מרום מי שמנקיר מנקה, ומשפיר אותן מתקן ומסדר את אבריהם שניתקים ממקומן בעת הלידה, כחיה מילדת זו שמשפרת את הולד, שנאמר, ומולדתיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך לא היה לך מיילדת לחתוך את טבור הולד, ובמים לא רחצת למשעי להחליק את בשר הילוד.

ומלקט להם הקב"ה, שני עיגולין כעין ככרות עגולים אחד של שמן לסוך את גופם, ואחד של דבש, להניקם ולהאכילם, שנאמר,

ש"דן אנכי" בעשר מכות, אך בתרגום יונתן תרגם שידונם במאתיים וחמישים מכות, וזה היה רק בקריעת ים סוף, ואם כן ההבטחה לאברהם היתה על ביזת הים, ואילו ביזת מצרים ששאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב, ניתנה בזכות נשים צדקניות.

9. ביאר בעיון יעקב שזה גם חלק מצדקתן, שמיד כשקיימו פרו ורבו, לא הזדקקו יותר

8. לכאורה פסוק זה מוכיח רק שזכו בזכותן לביזת מצרים, ולא התבאר היכן מוכח שגם נגאלו בזכותן, וכבר התפלא והאריך בזה בפרשת דרכים [דרוש חמישין], ועוד תמה, שהרי ביזת מצרים הובטחה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחר כך יצאו ברכוש גדול, ולמה הוצרכו לזכות נשים צדקניות.

ואמנם כל קושיא זו, רק לפירוש רש"י שם,

אלא בעדרי עדריים, וכשנגלה הקב"ה על הים, הם תינוקות אלו שגדלו בשדות, הכירוהו תחילה שכבר ראו שכינתו כשגדלם, שנאמר, זה אלי ואנוהו, ומשמע שזה הוא שראיתו כבר.

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו', ונחלקו רב ושמואל מי היו המילדות⁽¹⁰⁾, חד אמר שהיו אשה ובתה, וחד אמר, כלה וחמותה, ומפרשין שמותיהן לכל דעה, למאן דאמר אשה ובתה, אלו יוכבד ומרים, ומאן דאמר כלה וחמותה, אלו יוכבד ואלישבע אשת אהרן.

תניא כמאן דאמר אשה ובתה, דתניא, שפרה זו יוכבד⁽¹¹⁾ ולמה נקרא שמה שפרה, על שם שמשפרת את הולד, מנקה אותו ומסדרת אבריו על מקומם, דבר אחר, שפרה, שפרו ורבו ישראל בימיה, [ובמדרש גרס עליה⁽¹²⁾] פועה זו מרים, ולמה נקרא שמה פועה, על שם שהיתה פועה משעשעת את הולד בדברים, ומרגיעתו,⁽¹³⁾ דבר אחר, פועה, שהיתה פועה זועקת ברוח הקדש, ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.

ויאמר בילדכן את העבריות, וראיתן על

לבעליהן כיון שהיתה עת צרה, ולחשוכי בנים הותר לשמש בעת צרה רק עד שיפקדו כמבואר במג"א [או"ח תקע"ד], וכע"ז כתב בתפארת ציון.

10. ביאר המהרש"א שדרשו כך ממה שנאמר אשר שם האחת, ואין דרך התורה לפרט, אלא אם בתחילת הענין נאמר שהיו שתיים, ולכן דרשו שהשמות האמורים כאן התפרשו כבר במקום אחר, ולכולי עלמא יוכבד היתה אחת מהם, כי היתה המבוגרת שבהם, ונחלקו אם השניה היא מרים שהיתה ידועה יותר, או אלישבע שהיתה מבוגרת, ואילו מרים היתה רק בת חמש שנים, ומשמע שאלישבע היתה מבוגרת מאהרן בעלה שהיה באותה עת רק בן שלש שנים. ועיין בעץ יוסף.

11. ביאר הגרי"ד סולוביצקי שהתפרשו שמוותיהן, כדי לבאר למה נחשבו כמילדות אחרי שטענו כי הנשים העבריות יולדות בעצמם בטרם תבא המילדת, ולכן נקראו שפרה ופועה ששמשו רק בתפקיד זה של המילדת.

ור' ירוחם ממיר העיר, שהרי שמו של אדם מתאר את מציאותו, ואם נקראו על שם מעשים

פעוטים אלו, בהכרח שאין המעשה קובע את גדלותו או פחיתותו, אלא האדם שעושהו, כי אדם גדול מרומם אף במעשים קטנים, ואדם נחות משפיל אף מעשה גדול.

ור' שמואל רוזובסקי [בזכרון שמואל חלק השיחות] ציין, שהמילדות שהיו בעלות דרגות גבוהות, והשגות נבואה, הצטיינו בתורה בתכונה המיוחדת אותם, שהשתמשו בטבעיהם בתורת נשים לעבודת ה' שנדרשה מהם, וזו שלימותן. ומרן הגרא"מ שך שליט"א [הובאו דבריו בספר מראש אמנה שנערך על ידי עורך חברותא] האיר, שהתורה קבעה את מעלת המילדות שיראו את האלוקים, ולא על מסירות הנפש שהיתה במעשיהן, ללמדך שהשכר ניתן על רגש ההכרה בה' שעל ידו נעשה המעשה, ולא על גודל המעשה בלבד.

12. וביאר שם מהרז"ו, שפרו ורבו על ידה, דהיינו בזכותה ותפילתה, וגם שכשהחזירה עמרם החזירו כל ישראל נשותיהם, [ועיין ילקוט שמעוני יהושע ט', ששפרה ופועה היו גיורות, ובספר אור אברהם על שמות האריך בזה].

13. ורבינו חננאל בתוס' ביאר שהיתה לוחשת

אם בן הוא והמיתן אותו, אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להם, שבעת שהוא "על האבנים", יכולים לבחין אם הוא בן או בת, אפילו בלי להחזיקו, כי בן פניו למטה, ואילו בת פניה למעלה (15).

ותיראן המילדות את האלוקים, ולא עשו כאשר דיבר אליהן פרעה, ומקשינן למה נכתב אליהן, והרי "לחן" מיבעי ליה למיכתב, ומכך דרשינן, שלשון "אליהן" הוא מרמז על עיסקי ביאה, כמו שנאמר ויבא אליה, ומכאן אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שתבען פרעה לדבר עבירה ולא נתבעו, ולא נענו לו.

ותחיינה את הילדים, ודייקינן שהיה ראוי לכתוב שלא המיתו את הילדים כמצות

האבנים, ומבארינן, מאי אבנים אמר רב חונן, סימן גדול מסר להן פרעה למילדות, שיבחינו ברגע הלידה, ויטלו את הילד להשליכו ליאור, כדי שלא תקדם היולדת ותחביאנו ותאמר נפל היה (14), אמר להן בשעה שהיולדת כורעת לילד, ירכותיה מצטננות כאבנים.

ואית דאמר, ביאור למה נקרא זמן הלידה "על האבנים", כדכתיב וארד בית היוצר, והנה הוא עושה מלאכה על האבנים, ומדמינן ליולדות, מה יוצר זה כשעושה כלים, מניח ירך מכאן וירך מכאן וסדן שעליו מונח החומר ליצירת הכלי, עומד באמצע בין ירכיו, אף אשה כשהיא יולדת, ירך מכאן וירך מכאן והולד באמצע, ורגע זה נמשל ליוצר "על האבנים".

לא גזר אלא על הזכרים, וביאר הגר"ח שלא באים למעט מרשעו בסיפור שעבוד מצרים, אלא לומר שהתחכם וגזר רק על הזכרים, כי ידע שאי אפשר להשמיד את כלל ישראל, ורצה להביא את הבנות לידי תערובת בגויים, ולכאורה תלוי במחלוקת הראשונים אם לפני מתן תורה הולד הולך אחר הזכר, אך פרעה לא חש לזה, כי סבר שהם עבריות והולכים אחר האם.

15. כתב בספר הברית שהשתנו הטבעים אף בדרכי ההולדה, וכן נקט החזון איש [יור"ד ה' ג'] וביד דוד כתב שאין שינוי בטבע ההולדה, אלא בדבר התלוי בבריאות והכחשה, וסימן זה הוא סוד שלא רצו רבנן לגלותו, ואמרוהו בלשון משונה, ולא ידעוהו המילדות וכמו שמצינו במדרש ששאלו את פרעה איך נדע, ורק פרעה שהיה אמגושי — מכשף — ידע ענינים אלו.

לולד ויוצא, ובשם שפרה ביאר הבעל הטורים שלפעמים נולד הילד כמו מת ומניחים שפורפרת במעיו ומחיייה אותו, והיא היתה הראשונה שהמציאה זאת. ובכלי יקר פירש שחזרה לשופרתה ונעורתה כשהיתה בת מאה ושלושים, וכדלקמן.

14. לכאורה תמוה שיתן המלך סימן למילדות שבקיאות בתהליך הלידה, ועיין במהרש"א ובאור החיים שנתן להם סימן להרוג הבן בעת שהיולדת עוד לא יודעת מה ילדה, כדי שלא יחשדו אותם כרוצחות ולא יבואו אליהם.

ובמהרש"א בסנהדרין [נו]. כתב שיכוונו לרגע זה שעדיין לא נחשב כאיבוד נפש ולכן אמר את זה למילדות העבריות, שהרי בן נח מצוה על העוברין, וכן כתב בפרשת דרכים [דרוש יז]. וכתב שפרעה סבר שיש להם דין ישראל.

ולפי זה יובן מה שמספרים בהגדה שפרעה

ומצינו שנמשלו לחיות, דכתיב על יהודה, גור אריה, ועל דן, יהי דן נחש. נפתלי, אילה שלוחה. יששכר, חמור גרם. יוסף, בכור שור. בנימין, זאב יטרף. ועל כל עם ישראל נאמר לשון חיה, שהרי שבט דכתיב ביה כדלעיל — כתיב ביה, וגם שבט דלא כתיב ביה באופן פרטי, הרי כתיב על כלם יחד, מה אמך לבוא בין אריות רבצה וגו', וביאור הכתוב, שכנסת ישראל כולה נקראת לביאה בין אריות.

ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים⁽¹⁹⁾.

פרעה, ואילו "ותחיינה" משמע שגידלו, ודרשין תנא, לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון⁽¹⁶⁾.

ותאמרנה המילדות אל פרעה כי לא כנשים המצריות העבריות, כי חיות הנה⁽¹⁷⁾.

והוינן בה מאי "חיות", אילימא חיות — מילדות ממש, מה השיבו לו על שאלתו למה לא הרגו את הילדים בלידתן, והרי אטו חיה מילדת שיוולדת בעצמה מי לא צריכה חיה אחריתי לאולודה⁽¹⁸⁾. אלא כך אמרו לו, אומה זו כחיה בשדה נמשלה, וחיות השדה יולדות ללא סיוע מילדת.

המשך לברכתן, שאכן ילדו שלא כדרך הטבע והוכח כטענתם.

ובשם בעל קצות החשן מובא, שפרעה טען להם שדינא דמלכותא דינא, ואיך לא קיימו דבריו, ואמרו לו שהלכה זו רק כשהגזירה לכל המדינה, אך כשמפלה בין מצריות לעבריות לא חלה גזירתו, ולכן מיד גזר על כל העם להשליך כל הבן היאורה.

18. הגר"ח קנייבסקי ביאר בטעמא דקרא, שמכח טענה זו הוכיחו רב ושמואל שמדובר בשתי בנות משפחה אחת, שהרי כתבו המפרשים [כדלקמן] שעשה להם בתים מיוחדים שרק בהם ילדו, והעמיד בהם שומרים לבדוק אם בן או בת נולד. ואם כן כיצד לא ידעו מתי ילדה יוכבד, ובהכרח היא עצמה היתה מילדת, אך עדיין הרי בהכרח קראה למילדת אחרת לילד אותה. ומזה הסיקו ששתי המילדות גרו בבית אחד, ולכן לא הבחינו בהם השומרים, ומסתבר שהיו קרובות משפחה.

19. רד"ק ביאר שהכוונה על הקב"ה שעשה להם בתים להסתירם מפרעה שלא יהרגם.

16. עיין במדרש [א' ט"ו] שעשו כן לנשים עניות שלא היה להם מזון, וגבו מהעשירות למענם ולמען תינוקיהן, ורש"י למד שדרשו כך מדלא כתיב ולא המיתו, אך במדרש דרשינן מדלא כתיב רק "ולא עשו כאשר צוה", אלא עשו פעולה, שהיא ותחיינן.

ובאור החיים ביאר שעל כך טען להם, שהרי אף אם יולדות לבד, למה ספקו מזונות, וענו לו שהביאו מזונות כדי שלא יחשדום היולדות, וכדי שיוכלו להתקרב אליהם לבצע פקודתו, ואין זה מן המוסר לקחת האוכל אחרי שראו שכבר ילדו, והמהרש"א ביאר שענו לו בתשובתן כי חיות הנה, גם על טענת המזונות, וכוונתם שהרי אמרו על ישראל, שאם לומדים תורה אינם צריכים לדאוג לפרנסה, שמימי לא ראיתי ארי סבל וכו', ולא הוצרכו כלל שיספקו להם מזונות.

17. בשו"ת חכם צבי [בתוספות חדשים] ביאר את אריכות טענתם, שלא אמרו לו רק כי חיות הנה, שמשמעותו שהם מילדות עצמם, אלא רצו לומר לו שהן כחיות השדה ממש, וכמו שיוולדות ששה בכרס אחת, כך יולדות ללא מילדת, ולכן נאמר וייטב אלוהים למיילדות וירב העם, שזה

דיקא נמוי, דכתיב בפסוק אחר לגבי כלב יב-א שנקרא הקניזי, דהיינו שהיה רק מבני ביתו של קנז וגדל אצלו, שמע מינה שאינו בנו כעתיאל, ולכן לא נקרא בן קנז.

עזובה זו מריב, ולמה נקרא שמה עזובה, שהכל עזובה מתחילתה, שהיתה חולנית בצעירותה ועזובה כל בחורי ישראל ולא רצו לישא אותה.

וכלב הוליד את עזובה.

ותמהינן וכי הוא ילדה, והלא מינסב הוא נסיב לה, כמו שנאמר שלקח את אפרת שהיא עזובה אחר שנרפאה.

ומבארין, אמר רבי יוחנן, כל הנושא לשם שמים כמו כלב שנשא את מרים על אף שהיתה חולה, מפני שבדק באחיה משה ואהרן וראה שהם צדיקים ורוב בני דומין לאחי האם, ולכן מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה.

ומבארין למה נקראה יריעות, משום שהיו פניה דומין ליריעות, שמפני חוליה היתה ירקרקת, ולא היה בפניה אדמומית כלל.

ואלה בניה, ודרשינן אל תקרי בניה אלא בוניה, שאין אלו שמות בניה, אלא שמות שנקרא בהם בעלה כלב, על שם שבנאה ועשאה כשאר נשים על ידי שנשאה.

רב ושמואל נחלקו איזה בתים עשה להם ה', חד מהם אמר, בתי כהונה ולויה (20) וחד אמר בתי מלכות, ומבארין היכן מצינו שיצאו מהן כהונה ומלכות מאן דאמר שעשה להם בתי כהונה ולויה, כוונתו על אהרן ומשה שיצאו מיוכבד ומאן דאמר בתי מלכות, ביאר שהכוונה על דוד המלך, שהוא נמוי ממרים קאתי דכתיב, ותמת עזובה היא מרים שהיתה אשת כלב, וכדמפרש לקמן, שהצטרעה ועזובה כולם, ויקח לו כלב את אפרת היא מרים בשמה החדש אחר שהתרפאה, וחזר כלב ולקחה, ותלד לו את חור, וכתיב ודוד בן איש אפרתי, דהיינו שבא מאפרת היא מרים.

וכלב בן הצרון הוליד את עזובה אשה, ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון.

ותמהינן, שבפסוק זה שבדברי הימים נאמר שכלב בן הצרון, ואילו בספר במדבר כתוב שכלב בן יפונה.

ומבארין, באמת כלב היה בן צרון ולמה נקרא בן יפונה, כי הוא בן שפנה מעצת מרגלים, שלא הוציא עמם דיבת הארץ.

ושוב מקשינן, ואכתי תקשי שמצינו שבן קנז הוא, דכתיב וילכדה עתיאל בן קנז אחי כלב, ומפורש שאביו נקרא קנז ולא צרון.

ומתצינן אמר רבא, כלב חורגו בן אשתו דקנז הוה, ועתיאל היה אחיו רק מאמו, ולא מאביו.

בבית הסהר.

20. הגר"ד סולוביצקי ביאר למה זכו דוקא לשכר זה, משום שבגזירת פרעה לא היה כלה

ושאר הראשונים פירשו שהכוונה על פרעה שקבע בתים מסויימים ללדת דוקא בהם, והעמיד בהם שומרים לבדוק אם נולד בן או בת. ובפירוש הטור עה"ת, כתב שנתנן פרעה